

УДК 316.776

Ю.І. Палеха

ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ОСНОВА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Подано авторське бачення сутності (яке використовується в навчальному процесі) документально-інформаційних комунікацій; розкрито особливості їх еволюції, основні складові та зміст кожної з них. Наведено алгоритми щодо ефективного функціонування документно-комунікаційної системи та аргументована необхідність виваженого розгляду зазначених комунікацій у навчальному посібнику.

The article gives the author's vision (which is used in the tuition process) as for the essence of documentary and informational communications; there are revealed the features of their evolution, its basic components, analyzing the content of each of the components, given the algorithms as for the efficient documentary and communication system, and argued the need for a careful consideration of these communications in the studying manual.

Ключові слова: документально-інформаційна комунікація, комунікатив-вний процес, документно-комунікаційна система, соціальні інститути, інформаційні технології.

Економіка XXI ст. перетворюється на систему, що функціонує на основі комунікацій, під якою розуміємо обмін інформацією, знаннями, інтелектуальною власністю. Особливої ваги комунікація набуває у суспільстві, що глобалізується. Останнє характеризується революційним розвитком інформаційних технологій, які використовуються на всіх рівнях, у всіх сферах, галузях, територіальних і часових просторах соціального управління.

Сьогоднішній рівень документально-інформаційного забезпечення діяльності підприємств залежить не тільки від наявності інформаційних ресурсів, а й від можливостей впровадження інновацій, впорядкування інформаційних потоків, розбудови системи керування документальними процесами підприємства, від вирішення проблем його ефективної інформаційної взаємодії з суб'єктами ринку.

Проблеми теорії комунікації активно розробляються у сучасній науці. Однак донині особливостям документально-інформаційних комунікацій приділяється недостатня увага як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Метою статті є аналіз процесів еволюції засобів передання інформації та її носіїв, дослідження процесу документально-інформаційної комунікації, його основних сфер, побудови документно-комунікаційної системи та ознайомлення з базовим навчальним посібником із цього напрямку.

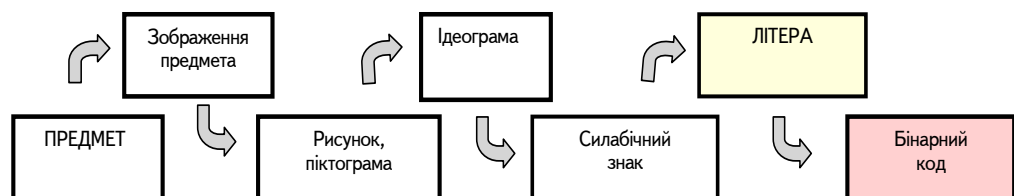
Загальновідомо, для того, щоб глибоко і всебічно осягнути сутність і значення будь-якого суспільного явища і його дефініції, потрібно повернутися до витоків цього явища, зрозуміти первісне його визначення, вивчити основні етапи розвитку та усвідомити його сьогодишнє фахове тлумачення.

У еволюційному розвитку людини та соціуму фігурують такі взаємопов'язані поняття, як: сприйняття, розуміння, мова й документ. Дійсно, без сприйняття не було б розуміння, без розуміння не розвинулась би мова, без документа мова б не вдо-

сконалювалась. У міру того, як уявлення про навколишній світ розширювалось, а промисловий досвід збагачувався, усний спосіб передачі інформації поступово ставав недостатнім. Недоліки нефіксованого способу передачі інформації, неможливість зберігання її в просторі й часі поставили людство перед необхідністю побудови документально-інформаційних комунікацій, тобто фіксування інформації на матеріальних носіях, що здатні тривалий час її зберігати.

Процес еволюції засобів документально-інформаційних комунікацій можна подати у вигляді ланцюга: предмет – його зображення – рисунок – ідеограма – силабічний знак – літера – бінарний код.

Способи передавання інформації



Носії інформації



Засоби документування



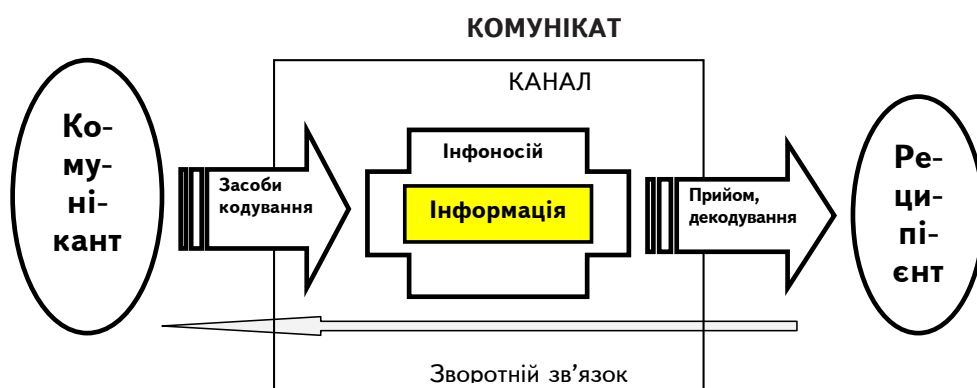
Рис. 1. Процес еволюції способів, носіїв і засобів передавання документальної інформації (авторська розробка)

На рис. 1 умовно подано розвиток способів комунікації, починаючи від періоду з досить умовною назвою – «предметне» письмо – та завершуючи буквенно-звуковим. Потяг до вдосконалення комунікації, способів і засобів передачі інформації, як наголошує знаний документознавець, доктор історичних наук, проф. С.Г. Кулешов [1], майже ніколи не порушувався, бо «кожен носій інформації перед своєю кончиною готував своїх послідовників».

Документально-інформаційна комунікація, як зазначає у посібнику проф. І.М. Ломачинська [2], – це комунікація, опосередкована документами в соціумі та побудована на їх обміні між двома або більше споживачами інформації. У своїй основі процес

документально-інформаційної комунікації становить процес руху інформації в ланцюзі «комунікант – комунікат (канал) – реципієнт (одержувач)».

Авторська модель документально-інформаційної комунікації подана на рис. 2.



- Комунікант* – відправник інформації.
Інфоносій – матеріальний носій (для традиційних) чи файл (для електронних) документів.
Канал – шлях, по якому передається інформація (традиційна пошта), телекомунікаційний канал (електронні засоби зв'язку, інтернет тощо).
Комунікат – медіапростір, мережеве середовище для передавання, випромінювання та / або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків чи повідомлень будь-якого роду провідними, радіо, оптичними або іншими електромагнітними системами.
Реципієнт – одержувач інформації.
Кодування – певні мови, якими представлено зміст інформації.
Декодування – розшифрування коду, що може вимірюватись від 0 до 100 %.

Рис. 2. Модель документально-інформаційної комунікації
(авторська розробка)

Мета комунікації, як відомо, це передача знань, емоцій, вольових стимулів від комуніканта до реципієнта, тому умовно можна сказати, що в документах, як і в повідомленнях, містяться знання, емоції, вольові дії. До того ж, в документі (як і в повідомленні), як формі існування інформації, знаходиться тільки набір сигналів, знаків, що можуть стати знанням у свідомості реципієнта. Тому вірним є твердження проф. Г.М. Швецової-Водки: «У документі немає знань (емоцій, вольових дій), а є тільки інформація, яка є результатом комунікації, тобто тим, що одержує реципієнт, і поки він не одержить інформацію (не ознайомиться з документом), не можна сказати, що комунікація відбулася й що документ виконав своє призначення» [3].

Документ сприймається споживачем інформації (реципієнтом) як певна річ, матеріальний об'єкт, який для нього є джерелом інформації. Не завжди в його уяві документ пов'язується з особою комуніканта, який розпочав комунікаційно-інформаційний процес. З позиції реципієнта документ може сприйматися також як повідомлення, тобто як сукупність сигналів, знаків, що потребують декодування і мають перетворитися в знання, емоції, вольові дії у свідомості людини, яка їх сприймає.

У процесі документально-інформаційної комунікації відтворюється складний, діалектичний взаємозв'язок між поняттями «інформація» та «знання», тобто між відомостями, які складають зміст повідомлення, що потребує декодування і може перетворитися в знання, котрі являють собою сукупність навичок, необхідних для діяльності в будь-якій сфері. Із загалу документально-інформаційних комунікацій соціуму можна виділити комунікації, що відбуваються як в базових сферах життя суспільства, так і в господарській (економічній), фінансовій, праводіловій та природничій сферах (рис. 3).

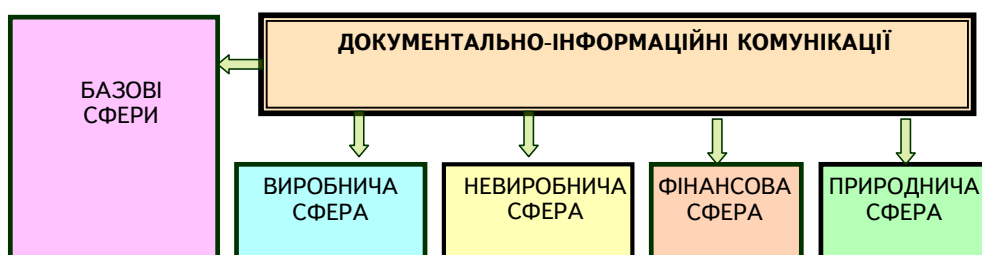


Рис. 3. Сфери документально-інформаційних комунікацій (авторська розробка)

Кожну із зазначених сфер документально-інформаційних комунікацій, своєю чергою, можна поділити на підвиди. Так, наприклад, до комунікацій у базових сферах належать: законодавчі, політичні, військово-оборонні, праводілові, наукові, освітані, соціокультурні та комунікації у сфері охорони здоров'я (рис. 4).

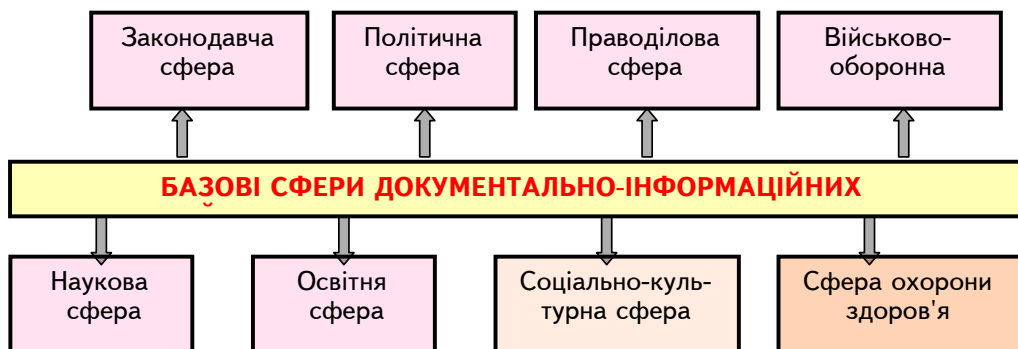


Рис. 4. Основоположні (базові) сфери документально-інформаційних комунікацій (авторська розробка)

Праводілові документально-інформаційні комунікації, як це видно з рис. 5, відбуваються в судовій, нотаріальній, цивільно-реєстраційній, кримінально-процесуальній, кримінально-виконавчій та сфері адміністративного права.

Серед комунікацій у господарській (економічній) сфері можна виділити комунікації у виробничій сфері (на будівництві, в машинобудуванні, на транспорті, в аграрному та енергетичному секторі, в житлово-експлуатаційних установах тощо). Серед документальних комунікацій у невиробничій сфері — комунікації у фінансових установах,

банках, внутрішній та зовнішній торгівлі, митних установах. Фінансові комунікації також різнопланові: сюди відносяться банківські, фінансові комунікації, комунікації у страхових товариствах, ломбардах тощо.

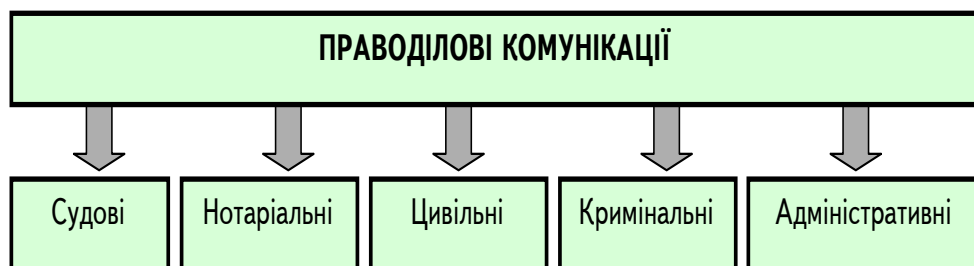


Рис. 5. Сфери праводілових комунікацій

До природничого блоку комунікації, як підсистеми більш широкої системи інформаційних комунікацій, можна віднести комунікації в екологічній, картографічній, геодезичній, гідрологічній, ґрунтознавчій, мете-реологічній галузях знань, що забезпечують суспільний розвиток.

Функціонування процесу документальних комунікацій у кожній сфері життя суспільства опікує міжнародна (глобальна) та загальнонаціональна документно-комунікаційна система, яка являє собою сукупність генералізаційних, транзитних та термінальних інститутів, що сполучені між собою та суспільством відповідними документально-інформаційними каналами (рис. 6).

Зазначена схема відповідає закону документаційного супроводу соціальних комунікацій, сформульованого проф. Ю.М. Столяровим [4]: «Кожна соціальна комунікація обов'язково опосередковується документом і всі соціальні інститути за своєю сутністю є документними, оскільки кожен із них зайнятий або виробництвом, або транспортуванням, або одержанням, обробкою та зберіганням документа, наданням його користувачам тощо». Інакше кажучи, документно-комунікаційна система є сукупністю всіх документів, всіх споживачів документально зафіксованої інформації і всіх відносин між ними, обумовлених як внутрішніми властивостями системи, так і зовнішнім середовищем та умовами її суспільного функціонування. Вона забезпечує створення, аналітико-синтетичну обробку, зберігання, розповсюдження і використання документів як носіїв соціальної інформації.

Запропонована схема наочно демонструє безперервність роботи документно-комунікаційної системи, своєрідного «вічного двигуна», виділяючи в ній складові частини, та головну системоутворюючу складову – суспільство (користувачів), яке активно впливає на діяльність всієї системи. Цей взаємозв'язок наочно демонструють показані на схемі взаємоспрямовані вектори від «суспільства» до відповідних інститутів і від них до «суспільства».

Складові документно-комунікаційної системи є невідривними, що створює необхідні передумови для здійснення будь-якого моніторингу (бібліографічного, статистичного та ін.)

тих процесів, що відбуваються у документально-інформаційному забезпеченні діяльності підприємств.

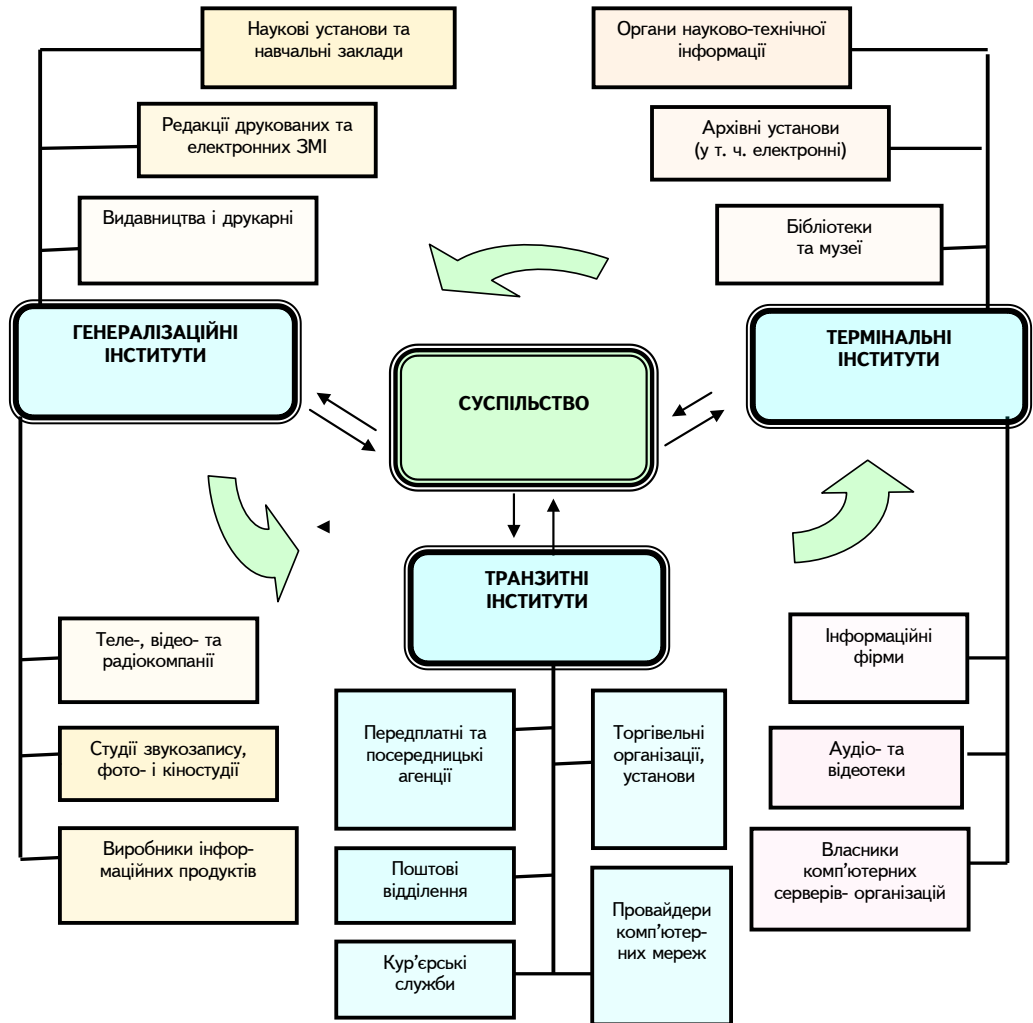


Рис. 6. Складові документно-комунікаційної системи (авторська розробка)

Необхідність виваженого розгляду завдань, форм і методів документально-інформаційного забезпечення діяльності підприємств, яке залежить не тільки від наявності інформаційних ресурсів, а й від можливостей впровадження інформаційних інновацій, впорядкування інформаційних потоків підприємства, від вирішення проблем його ефективної інформаційної взаємодії з суб'єктами ринку, обумовила актуальність підготовленого авторським колективом науковців Європейського університету (Ю.І. Палеха, Н.В. Мурейко та О.Г. Оксіюк) навчального посібника «Документально-

інформаційні комунікації» та його практичну значущість для подальшого розвитку науки про документально-інформаційні комунікації [5].

Посібник має гриф Міністерства освіти і науки України, є базовим для вивчення курсу «Документально-інформаційні комунікації» і розроблений відповідно до вимог щодо підготовки навчальних посібників для навчання студентів вищих навчальних закладів освіти. Посібник містить сім розділів, у яких послідовно розкриваються питання налагодження документально-інформаційних комунікацій. У навчальному посібнику всебічно розкриваються питання організації документально-інформаційних комунікацій. Соціальна комунікація подана, з одного боку, як складова існування людства, а з іншого — як основа обміну документальною інформацією. Також проаналізовані соціальні інститути, деталізовані питання організації масової комунікації. Здійснено глибокий аналіз структури документально-інформаційної, наукової, політичної та рекламної комунікації.

Посібник призначено для керівників та працівників кадрових служб підприємств і установ державної і недержавної форм власності, студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, усіх, хто цікавиться документально-інформаційними комунікаціями. Автори посібника вдячні за цінні рекомендації та допомогу в роботі над рукописом посібника першому проректору Європейського університету, професору Тимошенко Зої Іванівні та доктору історичних наук, проф. Кулешову Сергію Георгієвичу, критичні зауваження та практичні поради яких дали змогу вдосконалити текст і структуру посібника.

1. *Кулешов С.Г.* Документознавство: Історія. Теоретичні основи / С.Г. Кулешов — К., 2000. — С. 284; 2. *Ломачинська І.М.* Документально-інформаційні комунікації в системі соціальних комунікацій: навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. редакцією проф. Т.Г. Горбаченко. — К.: Університет «Україна», 2008. — С. 250; 3. *Швецова-Водка Г.Н.* Документ в свете ноокоммунологии: научно-практическое пособие. / Г.Н. Швецова-Водка. — М.: Литера, 2010. — С. 284; *Столяров Ю.Н.* Документальный ресурс: учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / Ю.Н. Столяров. — М.: МГУК, — 2001. — С. 218; 5. *Палеха Ю.І.* Документально-інформаційні комунікації: навч. посіб / Ю.І. Палеха, Н.В. Мурейко, О.Г. Оксіук. — К.: Ліра-К., 2014. — 374 с.